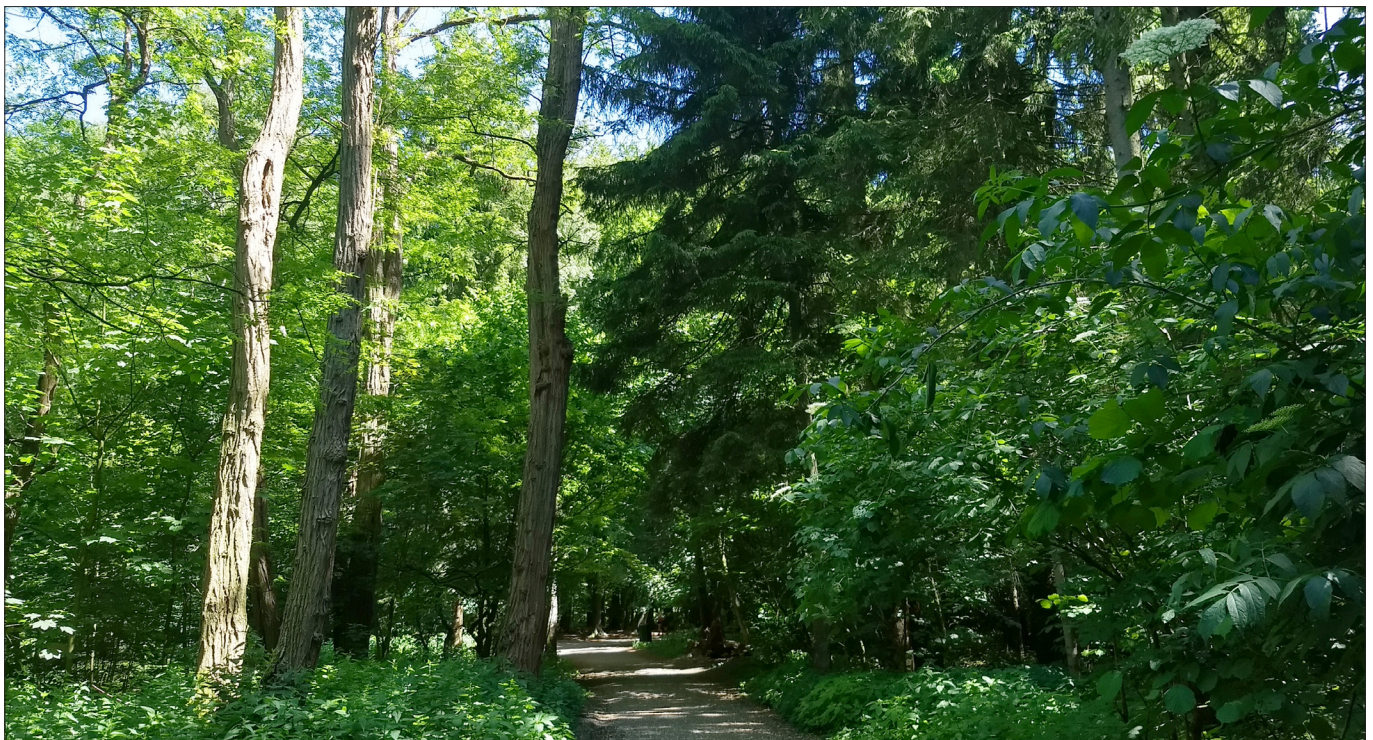

Beleven, Benutten, Beschermen en Balanceren: de vier B's voor Rotterdams natuurbeleid

Niels de Zwart [adjunct-directeur Natuurhistorisch Museum Rotterdam & hoofd Bureau Stadsnatuur; dezwarthe@hetnatuurhistorisch.nl]

*In 2010 schreef ik in *Straatgras* (de Zwart 2010a, b) in een tweedelig opiniestuk dat het de hoogste tijd was voor natuurbeleid in Rotterdam. Nu, 10 jaar later, is het een goed moment om daar eens op terug te blikken.*

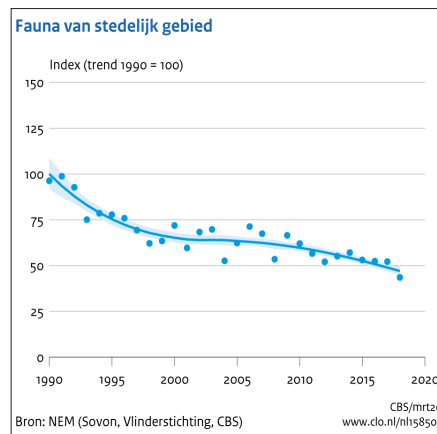

▲ Het Kralingse Bos heeft een mooie mix van natuur en recreatie. In de *Robinia* links bevindt zich een kolonie rosse vleermuizen. (Garry Bakker)

Goed en slecht nieuws

Om met het slechte nieuws te starten: Rotterdam is nog altijd een stad zonder expliciet natuurbeleid. Sterker nog: in de afgelopen 10 jaar is gestart met bouwen in randen van stadsparken, is het aantal evenementen in de parken enorm toegenomen en is de boot gemist om natuurinclusief bouwen de verplichte norm te maken.

Het goede nieuws is dat er in 2014 een Natuurkaart gemaakt is en Rotterdam de landelijke koploper is op het gebied van groene daken. Maar ook hier moet ik toch een kanttekening maken, met het risico om als zuurpruim weggezet te worden: de Natuurkaart heeft geen sturende waarde gezien de ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden die zijn ingetekend op die kaart, en er is nauwelijks werk gemaakt van het versterken van de groenstructuur en het oplossen van knelpunten. En in het dakenbeleid van de stad is slechts margi-

▲ Negatieve trend van dagvlinders en vogels in de stad. (bron: Fauna van stedelijk gebied, 1990-2018, CBS, maart 2020)

nale aandacht voor biodiversiteit, en gaat terecht maar tegelijk eenzijdige aandacht uit naar wateropvang, koeling en recreatief gebruik. Er gebeuren allerlei losse

dingen voor biodiversiteit in de mooiste stad van Nederland, maar het ontbreekt aan een overkoepelend en samenhangend beleid. Dat dit nodig is, blijkt wel uit de trendanalyse van het CBS. De stedelijke fauna heeft een voortdurende negatieve trend. Terwijl we steeds meer stad bouwen, gaan de soorten die afhankelijk zijn van dit leefgebied verder achteruit. Dan gaat er dus iets niet goed.

Daarom houd ik ook nu weer een pleidooi voor een echt Rotterdams stadsnatuurbeleid. Een beleid dat weloverwogen keuzes maakt hoe we urbane natuur kunnen beleven, benutten en beschermen, in balans met andere beleidsvelden.

Beleven

Iedereen houdt van een park. Kinderen, ouderen en alles daar tussenin. Zonder onderscheid in culturele afkomst, financiële

▲ Daktuin van het Erasmus MC, als 'healing environment' voor patiënten. (Niels de Zwarte)

draagkracht of opleidingsniveau: we willen allemaal zo nu en dan genieten van het moois dat de natuur ons geeft. Een plek om te genieten van (relatieve) rust en stilte. Een plek om elkaar te ontmoeten en te ontspannen. Waar kinderen kunnen spelen en klimmen in een boom. Juist in een stadspark kunnen we dichtbij genieten van de wisseling van seizoenen, van dieren en planten, van de koelte en van geuren.

Naast parken en andere groenopervlakten, beleven we de natuur ook in de groene en blauwe lijnvormige structuren door de stad heen. Bloeiende bermen, bomenrijen, watergangen: mens en dier kunnen samen gebruik maken van deze structuren. Het zijn essentiële verbindingen waarin ecologie en recreatie vaak goed samengaan.

Het evenwicht dat beleid moet brengen, zit hem in onder andere de festivals en andere evenementen in het groen. De draagkracht van een park moet hierin bewaakt worden. Denk daarbij aan het broedseizoen, het ontzien van kwetsbare delen en grenzen stellen aan de frequentie en omvang van een evenement. En vergeet het mensinclusieve aspect niet: in de zomermaanden wordt stadsbewoners regelmatig de toegang tot het park ontzegd en moet een kaartje worden gekocht vanwege een evenement. Van wie is de buitenruimte in het park eigenlijk?

Benutten

Natuur levert ons zogenaamde ecosystemendiensten. We hebben baat bij de diensten die de natuur ons levert, ook in de stad. Van droge voeten tot afkoeling, vermindering van fijnstof en geluid, van de verhoging van vastgoedwaarde tot gezondheid van mensen.

Het probleem van de ecosystemendiensten is dat, hoewel de substantiële waarde wel degelijk in geld is uit te drukken (Costanza *et al.* 1997), dit niet in de (gemeentelijke) schatkist terecht komt. Het levert gezondheid op voor burgers, maar dat welzijn drukt zich alleen uit in kostenbesparing, niet in klinkende munt om een park te financieren. Terwijl er steeds meer bekend wordt over de relatie groen en gezondheid: natuur in de stad heeft een meetbaar positief effect op het psychisch welbevinden van de bewoners (Taylor *et al.* 2015, Astell-Burt & Feng 2019). Groen in en om het ziekenhuis verlaagt de hoeveelheid pijnstillers die patiënten nodig hebben, en verkort de verblijfsduur (Ulrich 1984).

Het toepassen van groen en water in de stad is daarom niet meer dan logisch. In plaats van investeren in meer capaciteit van de riolering, kan er ook geïnvesteerd worden in groen en water, om piekbuien op te vangen en vervolgens vast te houden voor de droge tijden. Dit soort zogenaamde *nature based solutions* zijn van groot

belang voor de stad en kostenbesparend.

Voor de bestrijding van de overlast van de eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*) benutten groenbeheerders graag het gedrag van de natuurlijke vijanden als een oplossing, door nestkasten van koolmezen en vleermuizen te faciliteren. En gelukkig zien ook ontwerpers en projectontwikkelaars steeds vaker in dat een groene buitenruimte niet alleen mooi, maar ook echt nodig is voor de leefbaarheid van de stad. Investeren in stadsgroen, is investeren in mensen.

Beschermen

“Alles van waarde is weerloos” – deze beroemde regel uit een gedicht van Lucebert kent iedereen in Rotterdam, dankzij de prominente neonletters op een gebouw aan de Blaak. Een rake zin, die ook van toepassing is op natuur in de stad. Los van nut en beleving, heeft natuur ook een intrinsieke waarde. Die waarde is weerloos. Het is nodig om het meest kwetsbare te beschermen. Dat is precies waar beleid een uitstekend middel voor is.

Stadsnatuur is in de regel niet zo snel te verstoren: de dynamiek is immers onderdeel van het stedelijk ecosysteem. Maar daar zijn grenzen aan, de veerkracht is niet oneindig. Die grenzen moeten we bewaken. Allereerst kan dat door een goed ecologisch beheer te voeren van groen en water. Een mairegime afgestemd op

▲ Bloemrijk grasland door goed beheer, nabij de bebouwing van Rozenburg. (Remko Andeweg)

het beschermen en bevorderen van flora en insecten, baggeren met aandacht voor het waterleven, kappen en snoeien van bomen en struiken alleen als het moet en in de juiste periode van het jaar. Daarnaast moet bij de aanleg van groen, wegen en de bouw van huizen steeds het effect van de ingreep op de aanwezige en potentiële biodiversiteit worden bepaald. Waar mag het nog donker zijn in de stad voor nacht-actieve dieren, waar liggen vaste routes in de stad die dieren gebruiken en kunnen eventuele knelpunten opgelost en structuren versterkt worden? Natuurinclusief ontwerpen kan hierin de sleutel zijn en zou in het beleid stevig verankerd moeten worden. Juist voor toekomstige werkzaamheden is het goed een kaart met ambities en knelpunten klaar te hebben, zodat bij ruimtelijke ontwikkelingen en beheer hieraan gewerkt kan worden.

Balanceren

Ik voeg er tot slot een vierde B aan toe – die van balanceren. De kunst van beleid maken voor de stad is het afwegen van belangen en daarin het evenwicht vinden tussen beleven, benutten en beschermen. Een stadsnatuurbeleid is een bij uitstek inclusief beleid dat wordt gemaakt voor al het leven in de stad: mens, dier en plant. Met raakvlakken naar een scala van andere beleidsvelden, omdat natuur op bijna al die terreinen een positief effect heeft.

Laten we wat we beheren, ontwerpen en bouwen dan ook natuurinclusief doen. Voor onze gezondheid, voor de leefbaar-

▲ Natuurvriendelijke oever en ruimte voor biodiversiteit, Berg- en Broekpark in Rotterdam-Hillegersberg. (Remko Andeweg)

heid, voor een prettig woonmilieu, voor het leven van mens en dier in de stad. Gemeente Rotterdam: wil je een groene en gezonde toekomst? Koester dan het natuurlijk kapitaal en neem de regie om dat te behouden en te versterken. Het is echt de hoogste tijd, voor stadsnatuurbeleid. ◀

Bronnen

Astell-Burt, T. & Feng, X. 2019 - Association of Urban Green Space With Mental Health and General Health Among Adults in Australia - JAMA Network Open. 2019;2(7): e198209
Costanza, R., *et al.* 1997 - The value of the world's ecosystem services and natural capital - Nature 387: 253-260

de Zwarte, N. 2010a - De hoogste tijd voor Rotterdams ecologisch beleid - Straatgras 22(1): 17-18

de Zwarte, N. 2010b - De route naar een ecologisch beleid in Rotterdam - Straatgras 22(5): 104-106

Taylor, M.S., Wheeler, B.W. White, M.P., Economou, T. & Osborne, N.J. 2015 - Research note: Urban street tree density and antidepressant prescription rates—A cross-sectional study in London, UK - Landscape and Urban Planning 136: 174-179

Ulrich, R.S. 1984 - View through a Window May Influence Recovery from Surgery - Science 224: 420-421